

15. IP НБУ, ф. VIII, од. зб. 528, ч. 2, 325 арк.

16. IP НБУ, ф. VIII, од. зб. 528, ч. 3, 83 арк.

17. IP НБУ, ф. VIII, од. зб. 528, ч. 4, 133 арк.

18. IP НБУ, ф. VIII, од. зб. 533, 201 арк.

19. IP НБУ, ф. VIII, од. зб. 534, 99 арк.

Дудченко Г. Ніжинське дворянство наприкінці XVIII ст. (матеріали до генеалогії)

В публікації подається один з ранніх дворянських списків Ніжинського повітового дворянства, датований 1787 роком. Документ важливий тим, що змальовує широку панораму життя повітової дворянської корпорації наприкінці XVIII ст. Автор, спираючись на попередні генеалогічні дослідження В. Модзалевського та Г. Милорадовича, а також архівні матеріали, розкриває історію ніжинських дворянських родів, зазначених у публікованому списку.

Дудченко Г. Нежинское дворянство в конце XVIII в. (материалы к генеалогии)

В публикации подан один из ранних дворянских списков Нежинского уездного дворянства датированный 1787 г. Документ важен тем, что рисует широкую панораму жизни уездной дворянской корпорации в конце XVIII в. Автор, используя прежние генеалогические исследования, а также архивные материалы, описывает историю нежинских дворянских фамилий, чьи представители были внесены в опубликованный список.

Dudchenko G. Nizhyn noblemans at the end of XVIII century (materials to genealogy)

In publications day one of the early list Nizhyn noblemans district gentry dated 1787. The Document important that draws the broad panorama of district nobleman corporation's life at the end of XVIII century. The Author using former of the study as well as archive material describes the history an Nizhyn noblemans surname whose representatives were contributed in published list.

Віктор ЄМЕЛЬЯНОВ

(Ніжин)

Валентина КУЛИК

(Ніжин)

До історії УАПЦ на Ніжинщині (добірка документів)

На першому Всеукраїнському православному соборі, що відбувся 14–30 жовтня 1921 р. в м. Києві, був закладений фундамент майбутньої діяльності УАПЦ. В цьому приймали участь і представники від Ніжинського повіту:

1. Дмитренко Станіслав, учитель, с. Хими;
2. Костюк П., селянин, м. Ніжин;
3. Крутько А., селянин, містечко Веркіївка;
4. Левчій Іван, учитель, с. Лосинівка;
5. Лінник М., медпрацівник, с. Рівчак;
6. Любченко Микола, селянин, с. Шняківка;
7. Мороз О., учитель, м. Ніжин;
8. Приходько С., урядовець, м. Ніжин;

9. Сорока П., урядовець, м. Ніжин;

10. Суярко Я., учитель, містечко Веркіївка [1].

Нова церква доброзичливо поставилася до радянської влади, про що свідчить, наприклад, вітання Раднаркомів УРСР від київського єпархіального собору УАПЦ, який відбувся у травні 1921 р.: “Собор ухвалив вітати Радянську владу за видання закону про відокремлення церкви від держави, який забезпечує дійсну волю віри в Українській соціалістичній республіці і надає людині можливість порядкувати своїми церковно-релігійними справами так, як вона сама забажає” [2].

З перших днів існування автокефальної церкви в Україні, почалася боротьба за душі вірян між прихильниками УАПЦ й прихильниками московської орієнтації; боротьба йшла дуже жорстко на всіх церковних рівнях. Передусім завдяки цьому ріст автокефальних громад на Ніжинщині йшов дуже повільно. Так, наприклад, у 1924 р. були зареєстровані 19 релігійних громад – і тільки 3 з них автокефальні. Кількість прихожан також була не на користь УАПЦ – 22130 прихильників екзархату проти 4720 автокефалістів [3].

Не кращим був стан справ і безпосередньо в Ніжині. Тут із 11 церков тільки 2 (Благовіщенський собор закритого новою владою чоловічого монастиря та Спасо-Преображенська церква на Новому Місті) належали автокефалістам, які відвідували 205 віруючих [4].

Проте, поступово позиції УАПЦ в Ніжині почали посилюватися, особливо за рахунок селян. Тому було кілька причин. До недавнього часу існувала думка, що основний контингент УАПЦ складало заможне селянство, але архівні дані свідчать зовсім про інше. Наприклад, у 1923 р. з 11 членів Лосинівської автокефальної ради був один тільки заможний селянин, усі інші бідняки і середняки. В 1927 р. в громаді УАПЦ с. Сальне було 1015 парафіян, із них бідняків – 592, середняків – 423 [5]. І подібних прикладів було багато.

Починаючи з 1925 р. посилюється тиск на УАПЦ з боку влади, яка на той час остаточно визначила своє відношення до церкви і релігії: “...вона більш небезпечна для соціальної революції, ніж церква, що визнає наміри Тихона, і плекає нездійснену надію на відбудову монархії” [6].

У хід пішло все: від нацьковування одних віруючих на інших, до прямих звинувачень священників УАПЦ в контрреволюції. В політичному звіті Ніжинського ГПУ за жовтень 1925 р. прямо підкреслювалося: “Спостерігається, що на Ніжинщині базу для петлюрівських елементів є автокефальна [церква – *авт.*], навколо якої помічена концентрація цих елементів”.

Не відставала від чекістів місцева газета “Нове село”, на сторінках якої 16 квітня 1927 р. була опублікована стаття П. Кривеня, де зазначалося таке: “Ось візьмемо українську автокефальну церкву, що вона собою являє? Це організація, яка скручує навколо себе дрібно буржуазні, національно-шовіністичні шари української інтелігенції та куркульства. Хто стає на чолі цієї церкви? Петлюрівці, національно-шовіністичні елементи” [7].

Смертельного удару по УАПЦ наніс провокаційний процес “Спілки визволення України” (СВУ). Він своїм вістрям був спрямований як проти української інтелігенції, так і проти УАПЦ. Після цього в Українській СРР почався розпад її релігійних громад, в т.ч й на Ніжинщині.

Пропонована добірка документів висвітлює історію автокефальної церкви на Ніжинщині від 1921 до 1929 р. Насамперед, це накази Ніжинського повітового виконавчого комітету щодо виконання декрету Раднаркому УСРР від 22.01.1919 р. про відокремленню церкви від держави. З-поміж документів уміщений Статут Українського православного церковного братства членів Української Автокефальної православної церкви (ДХУ), доповідні від релігійних громад на адресу того ж Ніжинського повітового виконавчого комітету, котрі красномовно свідчать про дуже складні відносини між різними релігійними конфесіями на Ніжинщині того часу; протоколи окружних церковних з'їздів духовенства УАПЦ про мирян Ніжинського та Чернігівського округів. Певний інтерес представляє вміщене в добірці документів листування ніжинських священників-автокефалістів із єпископом УАПЦ Олександром Червинським і головою Ніжинської церковної ради Іваном Кісліциним. Завершує добірку повний список священників УАПЦ Ніжинського округу, більшість із яких були репресовані.

Документи подаються у хронологічному порядку, мовою оригіналу, зі збереженням стилістики та лексики оригіналу. Датування чи місце походження документу подається у квадратних дужках у разі його встановлення не за текстом документу (за суміжними документами або за маргінальними написами на документі).

1. Перший Всеукраїнський Православний церковний Собор УАПЦ (1921 р.). – К.–Львів, 1999. – С. 434–435.
2. Просвіта–92. Громадсько-політичний та літературно-мистецький щорічник. – Чернігів, 1992. – С. 49.
3. Там само. – С. 51
4. Там само.
5. Там само.
6. Там само.
7. Там само. – С. 54.

№ 1 – 17 липня 1921 р. – м. Ніжин. – Наказ Ніжинського повітового виконавчого комітету

Приказ Нежинского уездного исполнительного комитета от 17 июля 1921 года.

Выполняя декрет Совнаркома УРСР от 22.01.1919 года об отделении церкви от государства Исполком постановляет:

I.

Церковное имущество: храмы, монастыри, костелы, синагоги и прочие молитвенные дома с инвентарем – являются народным достоянием.

II.

Церковные служащие и представители религиозных культов <...> обязаны в присутствии представителя местной власти составить опись имущества молитвенных домов в трех экземплярах.

III.

Представители культа должны явиться: для города в 10–дневный срок, для сел и местечек – в 3–х недельный, для регистрации общин. Общий срок – месяц со дня опубликования настоящего приказа.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р–61, оп. 2, спр. 552, арк. 7.
Рукопис. Оригінал.

№ 2 – 30 березня 1922 р. – м. Харків. – Інструкція щодо опису церковного майна молитовних будинків

Инструкция по описи церковного имущества молитвенных домов.

Опись должна быть составлена точно, подробно, так чтобы было видно какие предметы имеют историко-художественную ценность, какие предметы имеют материальную ценность, из какого материала они сделаны, размер, вес, стоимость (в золотой валюте), отметить если предмет серебрянный, какого размера на Евангелии серебрянные доски, нет ли на Евангелии какого металла, настольные кресты из какого металла. Отметить особо серебрянные и их вес, пробу. Отдельно медные, сколько весят сосуды. Какой вес имеют серебрянные и золотые ризы. Указать довоенную стоимость каждой из них. Нет ли украшений из драгоценных камней, каких именно. Нет ли серебрянных кадил, позолоченных, их проба, вес и стоимость <...>

г. Харьков
Инспектор НКВД [без підпису]
30 марта 1922 года

Отделение церкви от государства.

<...>

Если договоры заключались до сего времени, то главным образом на очередное слушание с Украинскими Липковскими общинами до начала отчетного квартала в конце его за последний декабрь месяц из 30-ти бывших в округе Липковских общин переменяли ориентацию на Украинскую Автокефальную братства ДХЦ и 3 новых братства чередующиеся со славянскими общинами, имеются и еще заявления на заключение договоров с Украинскими братствами ДХЦ. Таким образом, Липковских общин осталось до 20-ти, и братства ДЦХ с представленными на январь месяц – более 10-ти. Значит, свыше 50-ти % Украинских общин имеются.

В той и другой Славянских общинах группируется реакционно-настроенные элементы в свое время предававшие коммунистов на казнь белогвардейцев, бывшие кулачество (хлеборобы) ведшие борьбу со всеми новыми революционными течениями, во главе с бывшими волосными старшинами (м. Кобыжча). Конфликты еще не разрешены, но серьезного собой нечего не представляют., т.к. население к подбору такого элемента относиться не доверчиво и в религиозном отношении безразлично в лучшем случае.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 971, арк. 90.
Рукопис. Оригінал.

№ 3 – [1925 р.] – с. Рівчак Ніжинського округу. – Заява священника Калашникова УАПЦ с. Рівчак до Ніжинського окружного виконавчого комітету про утиски з боку парафіян РПЦ

Я состою священником 37 лет <...> и прожил в Ровчаке 36 лет, и не имел ни каких неприятностей, а во время революции меня не осуждали и не обвиняли.

В прошлом году фельдшер Линник и учитель Колесник внесли в мой приход украинское религиозное течение с митрополитом Липковским и народ разошелся на два враждебных лагеря. Партия, которая осталась при старом духовенстве потребовала от меня, чтобы я остановился при ней и по совести я должен был остаться в Ровчаке. С этих пор посыпались на меня непри-

ятности: два раза меня выбрасывали из дома, выкручивали ноги у моего кабана <...> Предложили мне ждаты заявление о выселении из дома <...> Но я остался проживать в моем доме. У меня совсем недавно выбили два окна. Местные власти, желая разместить в моем доме амбулаторию, потребовали моего выселения. Было проведено собрание жителей села, на котором было принято решение о моем выселении. Утром того же дня Дятерь (председатель сельсовета) дал мне слово, что три дня не тронут меня. Я поехал на тробу, а в это время Кухар с фельдшером Линником и с толпой в 50 человек напали на мой дом, взломали замки и выкинули все мое имущество во двор и в холодный коридор, где я поселился, не ведая, что будет. Я прошу дать мне маленькую комнату.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 304, арк. 26.
Рукопис. Оригінал.

№ 4 – [1925 р.] – м. Ніжин. – Обіжник Ніжинського окружного виконавчого комітету до відділення ДПУ в Ніжині щодо конфронтації громад УАПЦ і РПЦ в с. Рівчак

НАЧАЛЬНИКУ НЕЖИНСКОГО ГПУ

Сов[ершенно] Секретно

Окружной админотдел предлагает совершенно секретно наблюдать за действиями общины автокефалистов в селе Талалаевка, так как по имеющимся сведениям члены этой общины действуют несогласно с декретом по отделению церкви от государства. В случае подтверждения этих данных общину распустить.

[без підпису]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 304, арк. 26.
Рукопис. Оригінал.

№ 5 – 1925 р. – с. Річак Ніжинського округу. – Из заява Ради Спасо-Преображенської громади УАПЦ до адміністративного відділу Ніжинського окружного виконавчого комітету про утиски з боку парафіян РПЦ

В административный отдел
Нежинского Окрисполкома
Совета Спасо-Преображенской
Украинской Автокефальной общины.

ЗАЯВЛЕНИЕ

<...>

Священник Тимошевский и его соратники, принадлежавшие к славянской Тихоновской общине, весьма враждебно относятся к нам своими действиями, которые дошли до самого пред-

ела. Ими разбиваются камнями стекла, взламываются замки, забрасываются грязью стены церкви, а наш сторож подвергается с их стороны всевозможным преследованиями <...>

Ніжин, 1925 рік
[без підпису]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 304, арк. 26.
Рукопис. Оригінал.

№ 6 – [1925 р.] – м. Ніжин. – Статут Українського православного братства членів УАПЦ

СТАТУТ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВНОГО ЦЕРКОВНОГО БРАТСТВА ЧЛЕНІВ УКРАЇНСЬКОЇ АВТОКЕФАЛЬНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ З (ДХЦ).

I. МЕТА БРАТСТВА

Братство має на меті:

а) утворення нової правдивої христової церкви працюючих, відповідно культурному розвитку людності, шляхом здійснення заповітів Хреста;

б) знищення державних кайданів - релігійної темряви, розглядаючи соціальну революцію під проводом Робітничо-Селянської влади, як історично-необхідний етап в культурному розвитку людності.

Братство розуміє сучасне відродження церкви, як течію загально-визвольного руху в сфері релігійного життя працюючих.

II. ЗАВДАННЯ БРАТСТВА

Братство виконуючи заповіді Хреста прагне до здійснення їх членами братства в побожному братерському житті.

Братство проводить широку благодійну діяльність, як серед членів братства, так і в загалі серед працюючих людності без різниці в надіях або віри.

Братство дбає про широку релігійну свідомість своїх членів, яка повинна дати правдивий філософський та релігійний світогляд, відповідний культурному розвитку людності, а також поширює науково-релігійну свідомість і взагалі серед своїх членів церкви.

Братство приймає діяльну участь в творчому релігійному житті людності на культурному ґрунті.

Братство проводить в життя ідею відродження Діяльності Христової Церкви, поширюючи серед віруючих коло своєї організації. Братство допомагає відродженню церкви, неухитно проводячи в церковне життя:

а) Всенародно-соборноправний церковний устрій і автокефальність УАПЦ;

б) відправну службу божій проповідництвом і виконанням потреб на різній мові віруючих;

в) принципи державного матеріального відродження віруючої людності і глибокої реформи по всіх галузях і життя;

г) відокремлення церкви від держави.

Братство має право проводити церковно-організаційну працю, проводити диспути і скликати з'їзди і конференції релігійного змісту в межах Ніжинської округи з відома Губ і Окрвиконкома, і під контролем місцевої адміністрації.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 984, арк. 17.
Рукопис. Оригінал.

№ 7 – [січень 1926 р.] – містечко Вертіївка Ніжинського округу. – Заява Ніжинському окружному прокурору від громади Николаївської церкви РПЦ містечка Вертіївка про конфронтацію з парафіянами УАПЦ

Нежинскому Окружному Прокурору
от религиозной общины
Николаевской церкви
пос. Вертиевка

ЗАЯВЛЕНИЕ

26 декабря прошлого 1925 года Автокефалисты (ДХЦ) в числе не более 40 душ Украинизировали Николаевскую церковь и 27 декабря того же года Совершили в ней Молитвенное богослужение, нас лишили всего этого (более 3000 человек), чем и обострили положение настоящего дела до такой степени, что 3-го сего января по окончанию ими утреннего моления в церкви произошли беспорядки. Они начались со стороны Автокефалистов. Председатель церковной рады Федор Колесник первый ударил женщину из числа членов общины Настасью Самойленко, отчего и произошли дальнейшие беспорядки, окончившиеся тем, что к обедне Богослужение не состоялось. Составлявшие особый протокол о привлечении к ответственности, по указанию автокефалистов, задержали несколько человек совершенно невинных. Вследствие чего покорнейше прошу Вашего распоряжения об установлении в нашем приходе надлежащего порядка в богослужении и освобождения от наказания невинных людей нашей общины.

[40 підписів]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 896, арк. 54.
Рукопис. Оригінал.

№ 8 – [березень (квітень) 1926 р.] – містечко Ічня Ніжинського округу. – Акт, складений громадою Воскресенської церкви УАПЦ містечка Ічні про утиски з боку парафіян РПЦ

АКТ

Українська автокефальна Воскресенська община братерства Діяльно-Христової церкви м. Ічня Ніжинського Округа до цього часу зовсім не допускається Слов'янами тихонівцями до користування Храмом, та церковним майном, не відправляє служб церковних і не має змоги виконувати релігійні обряди. 27 березня 1926 року голова автокефальної частини Василь Ша-

повал звернувся до замісника Ічнянського Райвику та Городянського, який відібрав ключі у слов'ян і передав Шаповалу з проханням призначити представників від влади для перевірки церковного майна. Тов. Городій задовольнив це прохання і передав йому документи. На перевірці один представник Слов'янської общини Салаша, але до перевірки майна приступити не змогли, бо ключі від Храму були у скарбника Слов'янської общини, який зовсім не з'явився. В той же час зібралося 2–3 десятки жінок-слов'янок, які підняли крик, глузували та загрожували. Одна навіть декілька разів ударила в дзвін на гвалт. Ясно, що при таких умовах, ми не мали змоги не тільки прийняти майно церкви, але навіть зайти до Храму. Громадянин Городній був свідком всього цього бешкету і прислав для порядку міліціонерів, але їх присутність не внесла спокою. Тоді голова української общини гр. Шаповал рахуючись з утворенним Становищем, по розпорядженню замісника Равику гр. Городянського, здав під розписку ключі від церкви представнику влади. На другий день голова української общини з представником від общини, звернувся з проханням до цього представника влади скласти акт, але він відмовився це зробити, заявивши, що не бажає втручатися в церковні справи.

Голова Української общини Шаповалов.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 905, арк. 10.
Рукопис. Оригінал.

№ 9 – [березень (квітень) 1926 р.] – містечко Ічня Ніжинського округу – Із заяви громади Воскресенської церкви РПЦ про конфлікт щодо користування приміщенням храму

Председателю Нежинского
Окрисполкома
от Славянской общины
г. Ични в количестве 2 тыс. человек,
членов Воскресенской церкви

ЗАЯВЛЕНИЕ

<...>

Наша община осталась без религиозных обрядов во время Великого поста, за исключением первой недели... Ключи от церкви были забраны Начальником милиции и по просьбе женщин отданы под расписку им, у которых они находятся. Это повлекло к самым печальным последствиям. В праздник, украинская община пыталась вломиться в Храм, но ее туда не допускали другие. Вмешались милиция для того, чтобы сломать замки. послышался колокольный звон и милиция открыла стрельбу.

[без підпису]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 905, арк. 167.
Рукопис. Оригінал.

№ 10 – 12 квітня 1926 р. – містечко Ічня Ніжинського округу. – Акт, складений заступником голови Ічнянської селищної ради про міжконфесійний конфлікт навколо користування приміщенням Воскресенської церкви

АКТ

1926 року, 12 квітня, Я, заступник голови Ічнянської селищної ради Мераскиєв, в присутності секретаря ради тов. Грищенка... склав акт в слідуючому: сього числа, коло Воскресенської церкви (м. Ічня) зібралось багато людей, які підняли страшенний галас і врешті почали дзвонити "гвалт", чим гвалтували все населення м. Ічня. Прибувши сюди міліція запропонувала перестати дзвонити і розійтися, але маса не розійшлася і дзвонити продовжувала. Маса зібравшихся була слов'янсько-релігійної общини, яка по соціальному походженню була непнивсько-торгівельна. Дзвонили Яків Рошкін, Нагірний Юхим і Хома Тарасенко.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 905, арк. 169.
Рукопис. Оригінал.

№ 11 – 19 червня 1926 р. – м. Харків. – Обіжник адміністративного відділу НКВС УСРР до Ніжинського оружного адміністративного відділу НКВС УСРР щодо міжконфесійного конфлікту в містечку Вертївка

До Нніжинського
окрадмінвідділу
НКВС України

м. Харків

19.06.1926 р.

Розглянувши заяву уповноважених груп старослов'ян м.Вертївки, що раніше користувалися місцевою Миколаївською церквою, а тепер клопочеться про надання їй права користування цією церквою і надалі. НКВС приймаючи до уваги, що 50-ю старослов'янською громадою порушений пункт "6", статті і умови (припущені бешкетування, що спричинились до порушення громадського ладу і спокою) користуючись своїм обіжником з 15/ХІІ-1925 року за частиною 175, пропоную Вам сповістити подавців заяви, що він не бачить підстав для задоволення цього їх клопотання і визнає за необхідне передати церков в цілковите користування громадян, в даному разі – громаді ДЦХ.

Нач. Адмінвідділу НКВС Невський.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 896, арк. 63.
Рукопис. Оригінал.

№ 12 – [1926 р.] – м. Ніжин. – Протокол засідання антирелігійної комісії агітпропу Ніжинського окружного комітету КП(б)У

сов[ершенно] секретно

ПРОТОКОЛ

засідання Антирелигиозной комиссии агитпропа Нжинского окрпаркома с участием: завагитпропом тов. Кривня, и председателей: от нежинского окрадминотдела тов. Скорова, ГПУ тов. Чехова, окротделения культтов тов. Лютого и нацмена тов. Мамина.

НІЖИНСЬКА СТАРОВИНА

председатель Кривень.
секретарь Лютый.

Повестка дня:

1) Информационный доклад об Укр[аинском] автокефальном религиозном движении в Округе и Украинское братство ДХЦ.

2) Текущие дела: Постановление еврейской беспартийной конференции, с просьбой ходатайства о закрытии двух еврейских синагог _____ [так у документі – *авт.*].

Слушали: I. Доклад тов. Чехова. Говорит, что ввиду вполне определенной и установленной связи Липковского Украинского автокефального религиозного движения с заграничными руководящими контрреволюционными центрами, для чего некоторые высшие деятели (как Чеховский и др.) этого церковного движения, были за границей, – необходимо содействовать организации религиозного течения т.и. “Объединять братства ДХЦ”.

На Нежинщине в г. Кобыжчи, находятся уполномоченный этого братства, епископ Ширий М. и др., которые организуют окружной центр управления этого Украинского церковного течения “Осередок Братства ДХЦ”, имеющего в своей деятельности не руководствоваться заграничным движением.

Постановили: Доклад тов. ЧЕХОВА – принять к сведению. Админотделу принять меры к оказанию содействия течению ДХЦ.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 2, спр. 702, арк. 18.
Рукопис. Оригінал.

№ 13 – [грудень 1926 р.] – [м. Ніжин]. – Лист ніжинського священника УАПЦ до єпископа Чернігівсько-Ніжинського Олександра Червінського щодо конфлікту навколо користування приміщенням Воскресенської церкви в містечку Ічня

6.XII мені прийшлося бути в м. Ічні на Ніжинщині, в справі вишукування диригента до Черкаської Кафедральної церкви.

Зайшовши в Воскресенський П'ятипрестольний Храм, який поряд з Успенським, почув поминані Найсвітлішого отця Василя, Митрополита Всієї України... Це правив о. Володимир Брайковський... Після служби, на трапезі з'ясувалося, що Статут парафії зареєстрований таємно, як ДХЦ.

Священник заявив: “Я рішучий ворог ДХЦ і при першій нагоді зареєструю Статут на УАПЦ”. Така думка панує в усьому їхньому куці Українських парафій.

[підпис нерозбірливий]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 2, спр. 401, арк. 15.
Рукопис. Оригінал.

№ 14 – [22–23 грудня 1926 р.] – м. Ніжин. – Протокол окружного церковного з'їзду духовенства УАПЦ і мирян Ніжинської та Чернігівської округи

На з'їзд прибуло представників-священників – 20; д'яконів – 1, мирян – 24.

Крім того прибув від ВПРЦ (голова ВПРЦ) представник – всечесний отець Петро Рамоданів, архієпископ чернігівський Всечесний о. Олександр Червінський і Все чесний о. Володимир Самборський.

Перед відкриттям з'їзду протерей о. Андрій Улянюк відслужив молебень, після чого голова ВПЦР єпископ Петро Ромоданов сказав привітальне слово від імені найчеснішого о. Василя Митрополита Київського по всій Україні. О п'ятій годині вечора – Всечесний о. Олександр Червінський, в присутності представників влади, відкрив з'їзд і пропонував зборам обрати президіям з'їзду <...>.

Після обрання президії, головою зборів була зачитана повістка денна, а саме:

- № 1. Доповідь про життя УАПЦ.
2. Доповідь з місць.
3. Церковна організація округу.
4. Фінансова справа і обрання окремої церковної ради.
5. Обрання окружного Єпископа.
6. Справа об'єднання парафій ДХЦ зі УАПЦ.

По першому питанню повістки з доповіддю виступив (про питання УАПЦ) голова ВПЦР єпископ Петро Ромоданов...

29 грудня, о 9 годині ранку, з'їзд розпочав свою роботу <...>.

Доповідачем від Івангородського району виступив священник о. Іван Плющ, який зазначив, що питання парафій Івангородського району незадовільне, особливо з боку фінансового. Про питання парафій Лосинівського району доповів священник Глотка, який зазначив, що життя парафій Лосинівського та Макіївського районів задовільне. Про Галицький район доповів єпископ Олександр Червінський, який недавно повернувся з цього району, зазначивши, що Галицький район складається з трьох парафій, з яких дві відходять до Полтавщини, останню парафію – Галицьку пропонував прилучити до одного із районів Лосинівського або Макіївського по бажанню самої Галицької парафії. Від Кобижчанського району представників не було. Від Н. Хасанського району доповідь зробив о. Савело, який зазначив, що в районі благовісника фактично нема, і прохав про прилучення Н. Басані до одного із сусідніх районів. Про Ніжинський район і про стан парафій в самому Ніжині зробив доповідь єпископ Червінський, який зазначив, що за часи його перебування в Ніжинській кафедрі, спочатку справа була налагоджена, але з приїздом до Ніжина єпископа Ширая, який пішов до ДХЦ, вкупі з бувши в той час настоятелем Спаської церкви священником Поновиченком, перевів Спаську парафію на статут ДХЦ, завдяки чому парафія занепала і він залишився в Ніжині без кафедрального храму. Довелося переїхати до Глухова. Після цього була зачитана заява групи парафіян Спаської парафії, в якій були зазначені хиби, що шкодять нормальному життю парафії із прагненням їх усунути. Про Носівський район доповідав священник Павло Крільченко, який зазначив про сумний стан цього району. Доповідь по Чернігівському округу зробив Архієпископ Іван Павловський, який зазначив, що в Чернігівській окрузі парафій тільки чотири, але всі вони стали і цілком свідомо ставляться до справи УАПЦ. Третім питанням було про об'єднання парафій і священників ДХЦ. Після всебічного обміркування цієї справи ухвалили приєднатися до ухвалин великих Покровських зборів. Далі єпископ Олександр Червінський пропонував аби збори виявили тут зараз, хто з представників лічить себе до складу ДХЦ або до УАПЦ. При перевірці виявилось, що із 23 парафій зареєстровано по статуту УАПЦ 18 і 5 по статуту ДХЦ, священників 20 до УАПЦ, а до ДХЦ – 2. Після цього були прийняті резолюції: визначити розвиток церковного життя... відповідаючим основним завданням УАПЦ і висловити свою підтримку ВПЦР в її праці, що накреслили великі Покровські збори і покласти надію на остаточне оздоровлення церкви в недалекому майбутньому. По доповідям з місць про життя Ніжинської Округової церкви виявився її сумний занепад:

1. В відсутності постійного духовного керівника.
2. Керуючого окружного органу.

3. Зв'язку між парафіями.
4. Не виконанню своїх обов'язків, щодо вищих керуючих органів.
5. Відсутність ідеологічної і беручи це все до уваги церковний собор Ніжинщини ухвалив:
  - а) обрати постійного духовного керівника єпископа;
  - б) обрати про це здатну округову раду;
  - в) утвердити інститут округових та районних благовісників;
  - г) доручити церковній раді перевести статут парафій до їх належності УАПЦ <...>.

Після цього була вибрана президія Ніжинської окрцереди із 5 чоловік. Голова мирян м. Ніжина К.І. Мороз, заступником голови мирян І.М. Огородник, секретарем настоятель Спаської парафії і членами – брат Іван Шепель і Федір Ухо, кандидатом Я. Івашенко. Єпископом Ніжинської та Чернігівської округи був обраний одногослоно Олександр Червінський.

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 2, спр. 367, арк. 10.
Рукопис. Оригінал.

№ 15 – 12 лютого 1927 р. – с. Рудьківка Ніжинського округу. – Лист священника УАПЦ Корецького з с. Рудьківки до єпископа УАПЦ Ніжинського та Чернігівського Олександра Червінського

Всечесний о. Олександр

Недавно їздив до Вас від Рудьківської релігійної громади представник з тією метою, щоб налагодити нормальні стосунки. Ті непорозуміння, що склалася по відношенню до нашої Рудьківської церкви, повністю можна віднести до ДХЦ, бо багато церков Ніжинщини було під впливом такої <...> Треба відзначити, що наша Рудьківська церква була певною Українською парафією, тобто церквою і всякі соуси або примішки ДХЦ, або сьогоднішні подібні групування, не можуть вплинути на її діяльність або життя. Це по-перше. По-друге, ваша релігійна громада стала рахуватися офіційно як представниця угруповання ДХЦ.

Це сталося від того, що цього вимагали обставини тогочасного життя, бо наша парафія не рахувалася на протязі двох місяців, релігійно-юридичною одиницею і не мала права на існування. Крім того, наша церква не мала будь-яких зв'язків, ні моральних, ні адміністративних з групою ДХЦ в цілому (крім окремих представників). Це все я сповів лише тільки про свою парафію. Що торкається мене як священника, то я абсолютно не маю ніяких зносин із ДХЦ <...>

Рудьківська церква давно вже чекає Вашого Пасторського голосу і заклику до лона Єдиної Православної Автокефальної Української церкви.

12 лютого 1927 року
[підпис]

Відділ забезпечення збереженості документів Державного архіву Чернігівської області в м. Ніжині,
Ф. Р-61, оп. 1, спр. 1133, арк. 2.
Рукопис. Оригінал.

закінчення в наступному випуску серії “Ніжинознавчі студії”